

УДК 658.14:005.1

JEL Classification: G32

DOI: <https://doi.org/10.64076/eecsr250708.16>

Стороженко О. О.,

канд. екон. наук, доцент,

доцент кафедри фінансів,

Національний університет біоресурсів і

природокористування України, м. Київ

Табачук І. О.,

здобувач другого

(магістерського) рівня вищої освіти,

Національний університет біоресурсів і

природокористування України, м. Київ

ФІНАНСОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПІДПРИЄМСТВА В КОНТЕКСТІ ФОРМУВАННЯ ЕФЕКТИВНОЇ СТРУКТУРИ ДЖЕРЕЛ ФІНАНСУВАННЯ

Фінансове забезпечення — це основа ефективного функціонування будь-якого підприємства. У сучасних умовах нестабільної економіки, військової загрози та трансформації ринку, особливої актуальності набуває формування раціональної структури джерел фінансування, яка б забезпечувала фінансову стійкість, ліквідність і можливість стратегічного розвитку.

Фінансове забезпечення — це система формування, розподілу та використання фінансових ресурсів підприємства для досягнення його стратегічних і тактичних цілей [1]. Воно охоплює як грошові надходження, так і політику управління ними, включаючи вибір джерел фінансування, їх структуру, вартість і ризику.

Усі джерела фінансування поділяють на внутрішні (прибуток, амортизаційні відрахування, резерви) та зовнішні (банківські кредити, облігації, інвестиції, лізинг тощо). Внутрішні джерела вважаються найстійкішими та найменш ризикованими, але їх може не вистачати для масштабних інвестицій. Зовнішні джерела забезпечують приріст капіталу, але супроводжуються фінансовими ризиками та залежністю від кредиторів.

Раціональне поєднання джерел фінансування має відповідати таким критеріям:

- вартість залучення капіталу;
- рівень фінансової стійкості підприємства;

- рівень контролю над ресурсами;
- гнучкість фінансування у часі [2].

У моделі оптимізації структури капіталу доцільно застосовувати принципи мінімізації вартості капіталу (WACC) та забезпечення цільового рівня фінансового левериджу.

Система фінансового забезпечення українських підприємств уже тривалий час характеризується значними викликами, пов'язаними із нестабільністю макроекономічного середовища, високими ризиками та обмеженими інструментами залучення капіталу. Ці проблеми істотно загострилися після початку повномасштабної війни у 2022 році, змінивши пріоритети підприємств — від стратегічного розвитку до фінансового виживання [3; 4].

Серед ключових проблем, які поглибилися в умовах воєнного стану, можна виокремити:

- різке скорочення доступу до довгострокового банківського кредитування. За даними НБУ, у 2023 році обсяги нових довгострокових кредитів для бізнесу зменшилися на понад 40 % порівняно з довоєнним рівнем [5];
- підвищення ставок за кредитами. Попри поступове зниження облікової ставки, ефективна процентна ставка для підприємств у середньому залишалася на рівні 18–22 %, що значно знижує інвестиційну активність [6];
- скорочення внутрішніх джерел фінансування через втрату ринків збуту, пошкодження активів і зниження прибутковості. Близько 28 % підприємств у 2023 році працювали зі збитками [7];
- низький рівень довіри інвесторів до бізнес-середовища в Україні, що обмежує можливості залучення зовнішнього фінансування. Рейтинг інвестиційної привабливості країни перебуває на спекулятивному рівні, що обумовлює високі премії за ризик;
- обмежений доступ до валютного фінансування внаслідок валютного регулювання та пріоритетності державних потреб у сфері оборони.

Крім того, підприємства, які розташовані у зоні бойових дій або наближених до неї регіонах, фактично втратили можливості для зовнішнього фінансування, оскільки кредитні ризики там класифікуються як надвисокі. За оцінками ЄБРР, у 2024 році лише 7 % підприємств малого та середнього бізнесу в постраждалих регіонах мали доступ до банківського фінансування [8].

Таким чином, війна не лише ускладнила доступ до фінансових ресурсів, а й змінила структуру фінансування: переважна більшість підприємств змушені покладатися на короткострокові внутрішні джерела (оборотний капітал, авансування, самофінансування), що негативно впливає на інвестиційні процеси та технологічне оновлення [4].

Серед основних шляхів удосконалення фінансового забезпечення підприємств: диверсифікація джерел фінансування — поєднання коротко- та довгострокових інструментів; активніше залучення альтернативних джерел фінансування, таких як краудфандинг, факторинг, корпоративні облігації; формування кредитної історії та зниження ризиків для інвесторів; пошук програм державної підтримки чи міжнародних грантів [6].

Формування ефективної структури джерел фінансування є невід'ємною частиною фінансового забезпечення підприємства. Збалансоване поєднання внутрішніх і зовнішніх ресурсів дозволяє досягати фінансової стійкості, забезпечувати платоспроможність та сприяти сталому розвитку підприємств у довгостроковій перспективі.

В умовах війни актуалізується необхідність перегляду пріоритетів фінансування: підприємства вимушено скорочують інвестиційну активність, концентруючись на збереженні операційної діяльності. Це призводить до підвищення ролі самофінансування, зниження інноваційної динаміки та відкладення модернізаційних проєктів. За таких умов важливо розробляти адаптивні моделі управління капіталом, які враховують зовнішні ризики та внутрішню гнучкість.

Подальше реформування фінансової інфраструктури, розвиток інструментів доступного кредитування, гарантії для інвесторів і підтримка держави є критичними умовами для відновлення повноцінного функціонування механізмів фінансування бізнесу в Україні. Залучення міжнародної технічної допомоги, розширення програм грантового фінансування, розвиток мікрофінансування можуть стати ефективними альтернативами в ситуації обмеженого банківського кредитування.

У майбутньому важливо розробляти галузеві стратегії фінансування з урахуванням специфіки підприємств — зокрема, рівня капіталомісткості, сезонності діяльності, експортного потенціалу. Наукова і практична увага має бути зосереджена на формуванні типових структур фінансування, адаптованих до ризиків воєнного та повоєнного періоду.

Список використаних джерел

1. Зимовець В. В., Даниленко А. І., Терещенко О. О. Фінанси підприємств корпоративного сектора економіки України : монографія. Київ : НАН України, 2019.
2. Шуст О. А. та ін. Управління структурою капіталу підприємства: фінансово-управлінський аспект : монографія. Біла Церква, 2021.
3. Душак М. І. Структура капіталу як умова формування ефективної фінансової архітектури підприємства. Вісник СумДУ. Серія "Економіка", № 3, 2018, с. 44–53.

4. Петрашевська А., Колонтай С., Проноза О. Концептуальні основи фінансового забезпечення інноваційного розвитку підприємства. Київський економічний науковий журнал, № 5, 2024, с. 108–113
5. Національний банк України. Звіт про фінансову стабільність. К., 2023.
6. Шапран М.І. Фінансове середовище воєнного періоду. Банківська справа. 2023. №2. С. 5–10.
7. Міністерство економіки України. Аналітична довідка щодо діяльності підприємств. К., 2023.
8. EBRD. SME Access to Finance in Ukraine: 2024 Summary Report. — London: EBRD, 2024.